ISNN 3030-3907

2026/2
VOLUME 3

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/2 VOLUME 3

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

BUDJET TASHKILOTLARIDA ISH HAQI VA UNGA TENGLASHTIRILGAN TO‘LOVLARNING BUXGALTERIYA HISOBI VA NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH

(Iqtisodiyot va moliya vazirligi tizimi misolida, Budjetdan tashqari pensiya jamg‘armasi Buxoro viloyat boshqarmasi ma’lumotlari asosida)

Ochilov Nodirjon Zokirovich

O‘zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi tinglovchisi Davlat moliyaviy nazorati va auditi yo‘nalishi

Tel: +99890-377-11-01, +99893-220-22-26,

E-mail: nodirjon.zokirov2021@mail.ru)

Annotatsiya. Mazkur maqolada budjet tashkilotlarida ish haqi va unga tenglashtirilgan to‘lovlarning buxgalteriya hisobi hamda ichki moliyaviy nazoratini takomillashtirish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqot obyekti sifatida Budjetdan tashqari pensiya jamg‘armasi Buxoro viloyat boshqarmasi faoliyati o‘rganildi. Maqolada ish haqi hisobining amaldagi tartibi, hisoblash va to‘lash jarayonidagi kamchiliklar, ichki nazorat mexanizmlarining samaradorligi tahlil qilindi. Natijada ish haqi hisobini raqamlashtirish, ichki audit mexanizmlarini kuchaytirish, avtomatlashtirilgan nazorat modullarini joriy etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: budjet tashkiloti, ish haqi, buxgalteriya hisobi, ichki nazorat, pensiya jamg‘armasi, moliyaviy intizom, audit.

Аннотация. В данной статье исследуются вопросы совершенствования бухгалтерского учета заработной платы и приравненных к ней выплат, а также системы внутреннего финансового контроля в бюджетных организациях. В качестве объекта исследования рассмотрена деятельность Бухарского областного управления внебюджетного Пенсионного фонда. В статье проанализированы действующий порядок учета заработной платы, недостатки в процессе ее начисления и выплаты, а также эффективность механизмов внутреннего контроля. По результатам исследования разработаны предложения по цифровизации учета заработной платы, усилению механизмов внутреннего аудита и внедрению автоматизированных модулей контроля.

Ключевые слова: бюджетная организация, заработная плата, бухгалтерский учет, внутренний контроль, пенсионный фонд, финансовая дисциплина, аудит.

Abstract. This article examines issues related to improving the accounting of salaries and equivalent payments, as well as strengthening internal financial control mechanisms in budget organizations. The activities of the Bukhara Regional

ISSN 3030-3907

Department of the Extra-Budgetary Pension Fund were studied as the research object. The paper analyzes the current procedures for salary accounting, identifies shortcomings in the calculation and payment processes, and evaluates the effectiveness of internal control mechanisms. Based on the findings, proposals were developed for the digitalization of payroll accounting, strengthening internal audit mechanisms, and introducing automated control modules.

Keywords: budget organization, salary, accounting, internal control, pension fund, financial discipline, audit.

KIRISH

Budjet tashkilotlarida ish haqi va unga tenglashtirilgan to‘lovlar davlat moliyaviy resurslarining muhim qismini tashkil etadi. Ayniqsa, ijtimoiy soha va moliya tizimida faoliyat yurituvchi tashkilotlarda ish haqi xarajatlari umumiy xarajatlar tarkibida yuqori ulushga ega. Shu sababli mazkur xarajatlarning to‘g‘ri hisobga olinishi va nazorat qilinishi davlat budjeti mablag‘laridan oqilona foydalanishning muhim sharti hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasida budjet tashkilotlarining moliyaviy faoliyati O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan tartibga solinadi. Ish haqi hisobini yuritish budjet tasnifi, smeta intizomi hamda yagona tarif setkasi asosida amalga oshiriladi.

So‘nggi yillarda davlat moliyasini boshqarish tizimini modernizatsiya qilish, raqamlashtirish va shaffoflikni ta’minlash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shunga qaramay, ayrim budjet tashkilotlarida ish haqi hisobida quyidagi muammolar uchramoqda:

- Hisob-kitob jarayonining to‘liq avtomatlashtirilmaganligi;
- Ichki nazorat mexanizmlarining yetarli darajada samarali emasligi;
- Mehnatga haq to‘lash fondidan foydalanishda hujjatlashtirish intizomining buzilishi;
- Ustamalar va qo‘shimcha to‘lovlarni hisoblashda subyektivlik elementlarining mavjudligi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — budjet tashkilotlarida ish haqi va unga tenglashtirilgan to‘lovlarning buxgalteriya hisobi hamda nazorat tizimini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

METODOLOGIYA

Tadqiqot jarayonida quyidagi usullardan foydalanildi:

- Iqtisodiy tahlil usuli;
- Taqqoslash va guruhlash usuli;
- Me’yoriy-huquqiy hujjatlarni o‘rganish;
- Moliyaviy ko‘rsatkichlar dinamikasini tahlil qilish;

ISSN 3030-3907

- Ichki nazorat jarayonlarini funksional tahlil qilish.

Empirik baza sifatida Budjetdan tashqari pensiya jamg‘armasi Buxoro viloyat boshqarmasining moliyaviy hisobot ma’lumotlari va ish haqi fondi bo‘yicha ko‘rsatkichlari o‘rganildi.

Tahlil davomida quyidagilar ko‘rib chiqildi:

1. Ish haqi fondining smeta bo‘yicha rejalashtirilishi;
2. Tarif stavkalari va lavozim maoshlarining qo‘llanilishi;
3. Qo‘shimcha to‘lovlar (ustama, mukofot, moddiy yordam) hisobining asoslanganligi;
4. Hisoblangan ish haqi summalarining budjet tasnifiga muvofiqligi;

Ichki nazorat va audit jarayonlarining samaradorligi.

NATIJALAR

Tahlil natijalariga ko‘ra quyidagi holatlar aniqlandi:

Ish haqi fondining tarkibi

Boshqarma xarajatlarining asosiy qismini ish haqi va unga tenglashtirilgan to‘lovlar tashkil etadi. Umumiy xarajatlar tarkibida ish haqi fondining ulushi yuqori bo‘lib, bu moliyaviy intizomni yanada kuchaytirishni talab qiladi.

Hisob-kitob jarayonidagi kamchiliklar

- Ba’zi hollarda qo‘shimcha to‘lovlar bo‘yicha buyruqlar rasmiylashtirilishida kechikishlar kuzatilgan;
- Ish haqi hisobida inson omiliga bog‘liq xatolik ehtimoli mavjud;
- Hisob-kitob va to‘lov jarayonlari o‘rtasida vaqt tafovutlari mavjud.

Ichki nazorat tizimi

Ichki nazorat tizimi mavjud bo‘lsa-da, u asosan hujjatlarning rasmiy tekshiruviga qaratilgan. Riskga asoslangan nazorat mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmagan.

Axborot tizimlari

Ish haqi hisobida dasturiy ta’minotdan foydalanilmoqda, biroq tizimlar o‘zaro to‘liq integratsiyalashmagan. Bu esa ma’lumotlarning takror kiritilishiga va vaqt yo‘qotilishiga olib keladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, budjet tashkilotlarida ish haqi hisobini takomillashtirish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi lozim:

To‘liq avtomatlashtirilgan ish haqi moduli

Yagona integratsiyalashgan elektron platforma joriy etish orqali:

- Ish haqi hisobini avtomatik shakllantirish;
- Ustamalarni avtomatik nazorat qilish;
- Limitdan oshish holatlarini real vaqt rejimida aniqlash mumkin.

ISSN 3030-3907

Riskga asoslangan ichki audit

Ichki audit xizmatlari ish haqi fondi bo‘yicha:

- Tanlab tekshirish;
- Analitik ko‘rsatkichlar asosida monitoring;
- Nisbiy og‘ishlarni aniqlash tizimini joriy etishi lozim.

Mehnatga haq to‘lash fondini prognozlash

Smeta rejalashtirish jarayonida:

- Shtat birliklari dinamikasini tahlil qilish;
- O‘rtacha ish haqi o‘sish sur’atlarini inobatga olish;
- Uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirish mexanizmlarini qo‘llash zarur.

Raqamli nazorat paneli (Dashboard)

Rahbariyat uchun:

- Ish haqi fondi ijrosi;
- Qo‘shimcha to‘lovlar ulushi;
- Tejash yoki ortiqcha xarajat ko‘rsatkichlari bo‘yicha onlayn nazorat paneli joriy etilishi maqsadga muvofiq.

XULOSA

Budjet tashkilotlarida ish haqi va unga tenglashtirilgan to‘lovlarning buxgalteriya hisobi hamda nazorati davlat moliyaviy intizomini ta’minlashning muhim elementi hisoblanadi. Budjetdan tashqari pensiya jamg‘armasi Buxoro viloyat boshqarmasi misolida o‘tkazilgan tahlil shuni ko‘rsatdiki, amaldagi tizim umumiy jihatdan barqaror bo‘lsa-da, avtomatlashtirish, riskga asoslangan nazorat va ichki audit mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Taklif etilgan chora-tadbirlar:

- Ish haqi hisobining to‘liq raqamlashtirilishi;
- Ichki audit samaradorligini oshirish;
- Smeta rejalashtirishni prognozlash asosida takomillashtirish;
- Moliyaviy nazoratning analitik usullarini keng joriy etish.

Mazkur takliflar amalga oshirilishi budjet mablag‘laridan samarali foydalanish, shaffoflikni oshirish hamda davlat moliya tizimini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. O‘zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksi. – Toshkent, 2013 (amaldagi tahriri).
2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. – Toshkent, 2022 (yangi tahrir).

ISSN 3030-3907

3. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritish to‘g‘risidagi yo‘riqnoma va uslubiy ko‘rsatmalar. – Toshkent.
4. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Davlat budjeti ijrosi hisobotlari va metodik qo‘llanmalar. – Toshkent.
5. O‘zbekiston Respublikasi Hisob palatasi. Davlat moliyaviy nazorati to‘g‘risidagi hisobotlar va tahliliy materiallar. – Toshkent.
6. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. Normativ-huquqiy hujjatlar milliy bazasi (Lex.uz materiallari).
7. International Federation of Accountants (IFAC). International Public Sector Accounting Standards (IPSAS). – New York.
8. International Public Sector Accounting Standards Board. Handbook of International Public Sector Accounting Pronouncements.
9. Vahobov A.V., Xudoyqulov X.S. Davlat moliyasi. – Toshkent: Iqtisod-moliya.

ISSN 3030-3907